

UDK 811.163.42'282(497.5-3 Šemnica Gornja)

Izvorni znanstveni članak

Rukopis primljen 8. IX. 2009.

Prihvaćen za tisak 17. XII. 2009.

Ivana Oraić Rabušić

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

Ulica Republike Austrije 16, HR-10000 Zagreb

ioraic@ihjj.hr

FONOLOŠKI OPIS GOVORA ŠEMNICE GORNJE

Nakon kratkoga prikaza geografskoga položaja zagorskoga mjesta Šemnice Gornje u radu se na osnovi vlastitoga terenskog istraživanja i dostupne literature iznose fonološka obilježja govora toga mjesta. Opisuje se naglasni sustav i unutar toga razlike koje se mogu uočiti u odnosu na osnovnu kajkavsku akcentuaciju, te obilježja samoglasničkoga i suglasničkoga sustava.

1. Geografski položaj

Šemnica Gornja jedno je od naselja koja pripadaju općini Radoboj. Ta je općina smještena na prigorju Strahinjčice u sjevernome dijelu Hrvatskoga zagorja i dio je Krapinsko-zagorske županije. Općina Radoboj okružena je gradom Krapinom te općinama Jesenje, Novi Golubovec i Mihovljan. Dosad su od gradova, općina i mjesta kojima je okružena općina Radoboj dijalektološki obrađeni sljedeći: Dalibor Brozović i Josip Lisac obradili su govor Začretja (istražio Antun Šojat), Alojz Jembrih i Mijo Lončarić govor Gregurovca Veterničkog, a Antun Šojat govor Krapine. Prikaz gornjošemničarskoga¹ govora izrađen je na temelju vlastitoga terenskog istraživanja² i dostupne literature.

¹ Tako mještani Šemnice Gornje tvore pridjev od imena svojega mjesta, odnosno ktetik. Zapravo oni ga izgovaraju: *gũõrňošemľičãrski*, što je u skladu s time kako zovu svoje mjesto: *Šemľica Gũõrňã*. Pretpostavljamo da je ktetik tvoren upravo tako, dakle *gornjošemničarski*, jer je vjerojatno tvoren od etnika *Šemničãr*, odn. *Šemľičãr*.

² Ispitanici su bili Štefanija Oraić, rod. Risek (82 godine), Franjo Oraić (80 godina) i Dragutin Oraić (55 godina), kojima i ovom prilikom iskreno zahvaljujem. Svi su ispitanici iz Šemnice Gornje, osim Štefanije Oraić, koja je podrijetlom iz Kuzminca (mjesta nedaleko od Šemnice Gornje), međutim već 62 godine živi u Šemnici Gornjoj. Također je važno napomenuti da su svi ispitanici iz jednoga zaseoka i da bi se najvjerojatnije uočile pojedine razlike u govorima različiti-

2. Naglasni sustav

Naglasni je sustav analiziranoga govora tipičan konzervativni kajkavski sustav. Tri su naglasaka: jedan kratki i dva duga, jedan dugi sa silaznom intonacijom (cirkumfleks) i jedan s uzlaznom intonacijom (akut). Uz ta tri naglasaka pojavljuje se i prednaglasna dužina, i to na slogu neposredno ispred kratkoga naglasaka. Prema Ivšićevoj³ podjeli kajkavskih govora po naglasku govor Šemnice Gornje pripada konzervativnoj skupini, koja „čuva više ili manje staru akcentuaciju, osobito mjesto starijega akcenta“ (Ivšić 1996: 58). Unutar te skupine govor pripada prvoj grupi, a to je „starija kajkavska sa čuvanjem razvijenog metatonijskog $\hat{}$ (tip: *posêkel* – *posêkli*)“ (Ivšić 1996: 69). S obzirom na to kako je Ivšić odredio tipove unutar pojedinih grupa, govor pripada starijoj kajkavskoj grupi s oksitonezom (I_2), ali s jednom razlikom. Naime pojedine su imenice izgubile oksitonezu, o čemu će biti riječi u sljedećim redcima. Mijo Lončarić podijelio je kajkavsko narječje na prozodijske sustave, koji čine pet skupina. Prema toj podjeli govor Šemnice Gornje pripada skupini A, podkupini b (sustav 2.) (Lončarić 1996: 64). Riječ je o sljedećemu sustavu: *lef̃, že:n'a, mē:so, mlā:timo, mla:t'iti*. Međutim također se u odnosu na taj sustav uočava razlika u imenica s oksitonezom. U gornjošemničarskome govoru imenice tipa *žena*, dakle s kratkim naglaskom na zadnjemu slogu poput *nôga, ôtec, ôbluk, vôda, ôna, čôvek, snêxa, dêska*, nemaju polazni naglasni lik, nego je kratki naglasak sa zadnjega sloga prebačen na prethodni slog. To se dogodilo u imenica koje u iskonskome obliku nisu imale dugi slog ispred naglašene kratke ultime. Međutim u pojedinih se takvih imenica dogodilo sljedeće: naglasak je na ultimi ostao, ali došlo je do sekundarnoga duljenja iskonski kratke penultime: *sêlê, sêstrâ, trāvâ, uorêx, uogêñ, uobrâs, puôtêk*. Također se nailazi na slučajeve kada je u imenica u kojih pred zadnjim naglašenim slogom već postoji duga penultima naglasak sa zadnjega sloga prebačen na prethodni, i to kao cirkumfleks. Takvi su primjeri sljedeći: *dûša, glâva, rûka*. Imenica *rûka* katkad se izgovara i sa sljedećim naglaskom: *rūkâ*.

2.1. Realizacija

Nenaglašene su dužine intonirane silazno, a kratki naglašeni samoglasnik iza prednaglasne dužine, odnosno zadnji naglašeni kratki slog riječi ostvaruje

---

tih zaselaka Šemnice Gornje. Istraživanje je rađeno s pomoću upitnika s nešto više od petsto pitanja koja se tiču fonološke problematike.

³ Ivšić, Stjepan 1996. *Jezik Hrvata kajavaca*, prir. J. Lisac. Zaporešić: Matica hrvatska – Ogranak Zaporešić.

se tromije i uzlazno. Ivšić navodi da je kajkavski izgovor takav da se silina koncentrira na naglašenome samoglasniku, pa se zbog toga nenaglašeni samoglasnici katkad reduciraju, a „akcentovani, ako su iskonski i kratki, često se manje ili više produlje, pa već po tome kajkavski govor izlazi nešto mlitaviji od štokavskoga“ (Ivšić 1996: 49). Kada se kratki naglasak ispred kojega dolazi prednaglasna dužina nalazi na penultimi, kao u primjerima *điràti*, *zībàti*, *pīsàti*, on nije produžen, ali je intonativno i dalje pomalo uzlazan.

U vezi s time što je rečeno o produživanju kratkih naglasaka, vrijedi spomenuti još jednu pojavu. Naime uočava se sustavnost u tome u kojemu se položaju kratki naglasak može izgovarati tromije i približava se akutu, premda se to ne događa uvijek u tom položaju. Riječ je o penultimi najčešće u trosložnih riječi primjerice *oděle* ‘odijelo’, *štixàća*, *lopàta*, *neđēļa*, G jd. *potòka*, *xojđiti*, *imēti*, *sēdēti*, *kopàti*, *smejàti se*, *čēđiti*, no i u ostalih se riječi može uočiti ta pojava: *cēna*, *zvēzda*, *dēle* ‘rad, djelo’.⁴

Naglasci se na dvoglasnicima *ie* i *uo*, koji su uvijek dugi i u skladu s time mogu biti naglašeni bilo cirkumfleksom ili akutom, ponašaju kako je opisano u navodu: „Prema cirkumfleksnom naglasku monoftonga u diftongu silinu nosi prvi vokal, a kvantiteta je podjednako raspoređena na oba vokalna dijela (...)“ (Šojat 1991: 24). Isti je slučaj i s akutom, dakle kvantiteta se podjednako raspoređuje na oba samoglasnika u dvoglasniku.

2.2. Distribucija

Svi dugi i kratki samoglasnici mogu biti i naglašeni i nenaglašeni. Samo se dugi naglašeni samoglasnici razlikuju po intonaciji i mogu biti i silazni i uzlazni. Naglašen može biti svaki slog u riječi. Svi se naglasci mogu pojaviti na svakome slogu u riječi: *pěrst*, *xrùška*, 1. l mn. prez. *pītamę*, *posěkli*, *pandīlek*, L jd. *kapūtu*, *zīmā*, 3. l. jd. prez. *lētī*, supin *pīt*, G mn. *lopāt*.

Oprjeku po kvantiteti nalazimo ne samo u naglašenome slogu nego i u nenaglašenome, ali ipak postoji jedno ograničenje. Budući da u ovome govoru postoji prednaglasna dužina, oprjeka u nenaglašenome slogu može se ostvariti samo ispred naglasaka, ali ne i iza. Još se moraju naglasiti dvije zakonitosti koje se tiču raspodjele prednaglasne dužine u ovisnosti o položaju kratkoga naglasaka. Već je rečeno da se nenaglašena dužina nalazi isključivo u slogu neposred-

---

⁴ Navedeni su primjeri označeni naglaskom „a ne“ (tromim). Tako će biti u svim primjerima s tim naglaskom jer je, kao što je već spomenuto u tekstu, riječ o pojavi koja ne zahvaća sve primjere u određenome položaju i teško je odrediti zašto jedne primjere u tom položaju zahvaća, a druge ne, pa će se stoga radi sustavnosti svi kratki naglasci i oni produženi prema akutu označivati jednako.

no ispred kratkoga naglasaka: *uōbràs, pūotèk, vīnè, kūpàti, pītàti, pīsàti, vējàti*. Važno je da se na slogu ispred naglašenoga kratkog zadnjeg sloga uvijek nalazi dužina: *uōrèx, zīmà, sèlè, gl. pr. radni m. r. pūotèr* ‘polupao, razbio’, imp. *pīšī, lējī, klēči*. Dva se naglasaka pojavljuju najčešće u komparaciji pridjeva, u superlativnome obliku pridjeva: *nājvèči, nājīepši, nājčīstèša, nājxlādneši*.

2.2.1. Nenaglasnice

Nenaglasnice su, kao i u standardnome jeziku, i zanaglasnice i prednaglasnice. Navest ćemo nekoliko primjera: *đīelala sam, išel bum, nēma me, dēj mu; govūorīl je o brātu, išla je na brīek*. Međutim ulogu prednaglasnica katkad imaju riječi koje su uobičajeno zanaglasnice. Ta se pojava uočava samo u pitanjima primjerice: *Si vīdèl? Su dōšlī? Buju išlī?* S obzirom na prebacivanje naglasaka na nenaglasnice, moguće je govoriti samo o prednaglasnicama, i to ponajprije o prijedlozima kao prednaglasnicama. U tome postoji ograničenje jer se naglasak na prijedlog može prebaciti samo kada se on nađe u sintagmi s ličnim zamjenicama i povratnom zamjenicom, a ne i onda kada je riječ o sintagmi s imenicom. Jedini uvjet za to da se naglasak prebaci na prijedlog jest da se upotrijebi jednosložan prijedlog. Ako su uz prijedloge upotrijebljeni naglašeni oblici zamjenica, naglasak se na prijedlog uvijek prebacuje kao kratak. Kada pak su upotrijebljeni nenaglašeni oblici zamjenica, prijedlog je uvijek dug. Primjerice prijedlozi koji se slažu s genitivom: *ōd manè, ōd nīh, ōd nēga, ōd sabè, bēj nas, bēj nēga, dō nas, dō nē*, zatim oni koji zahtijevaju akuzativ: *prēd mē, pūōd nē* ‘pod njih’, *zā mē, zā vas, zā nē* ‘za njih’, *pūō mē, pūō tē, pō nas, pūōd sē, xū mē* ‘u mene’, A jd. *xū nēga*, te oni koji se slažu s lokativom: *prī vas, prī tabè, prī manè, prī nī* ‘kod njih’, *nā tabè, nā nēm, ō nī* ‘o njima’, *xū manè* ‘u meni’, *xū tabè* ‘u tebi’. Kada se upotrijebi prijedlog koji se slaže sa zamjenicom u instrumentalu primjerice *prēd mēnu, za kīēm, pod tūōbu* i sl., zamjenica je naglašena.

2.3. Podrijetlo

Osnovna kajkavska akcentuacija

Na temelju primjera iz Ivšićeva djela *Jezik Hrvata kajkavaca* i knjige Mije Lončarića *Kajkavsko narječje* donose se primjeri za pojedine naglaske i naglasne tipove:

Naglasak $\frown$ odgovara praslavenskomu cirkumfleksu: *mēse, sīene, fīeste, grāt* ‘grad’, *zlāte, pēt, šēt*, A jd. *glāvu, rūku*. Također odgovara metatonijskomu cirkumfleksu kao u primjerima: a) prava metatonija praslavenskoga akuta $\rightarrow$ supin *brāt, pīt, spāt, pēč, sīēč* ‘sjeći’, gl. pridjev radni: *grīzel, zdīgēl*,

dâl, zvâl, krâla, skrîla, gl. pridjev trpni: *riēzan, dīelan, zmûčēn, stûčēn*, G mn. *jâgut, jâbuk, krâf, hrûšek, mīest, šībīc*; b) oblici s dugim nastavkom → prezent: *dīelam, vīdim, mīšlīm, stânem, čûjem*, I jd. i mn. ž. r.: *krâvu, lopâtu, jâgudu, pīcu, kūožu, xīžu*, mn. *pīci, jâgudi, pīesmi*, I jd. zamjenica: *z mēnu, s tūobu, sūobu, z nâmi, z vâmi, ž nîmi*, LI mn. m. i s. r. *orīexi, potuoki, korîti, obrâzi*, L jd. m. r. *orīexu, potuoku, obrâzu*, NA mn. *fieta, mīesta, pūoļa*, određeni pridjev i komparativ: *bogâti, slâbi, vęči, smrdlīvi, vušīvi, siromâšni*, komparacija pridjeva: *vęči, fiēpsi, mēkši*, redni broj: *pērvī, drūgi*, c) riječi u kojima iza naglasaka dolazi dugi formant: *govēdina, kūxar, ciēstar, pūoštār, rībar, rībnāk, bābin, fiētin, pāvuk, jāstrep, otāva*, d) na kratkim samoglasnicima: *vūoļa, kūoža, mēļa, sluoga*, e) u novozatvorenome slogu: *xrūška, vīšņa, svādba, pšēnīčni, guōrni, sriēdni, dūoļni, zādni*, N mn. *pālcī*, G jd. *pandīējka*.

Naglasak ~ odgovara novomu praslavenskom akutu na kratkim i dugim samoglasnicima. Na prvotno se kratkim slogovima može naći u sljedećim primjerima: imenice *zēļe, grūoblē, stuoļhāk*, redni brojevi: *trējti, šēsti, sēdmi, ūosmi, stuoti*, određeni oblici pridjeva i posvojni pridjevi na *-ji, -ski*: *Būoži, kokuoši; žējniski, kūojnski, sēlski; mūokra, dūobra, širūoki, nūovi, tūople*, G mn.: *kūoncof, lūoncof, zvūoncof, kūoňof, nūok, sēstri*, L jd. m. r.: *kruovu, kūoņu, pīesu*, LI mn. m. i s. r.: *kūoņi, vūoļi, lūonci, nūogi*, L mn. *i*-osnova: *lāži, pēči*, NA mn. s. r.: *sēļa, rēbra, ūokna, rēšēta, imēna, pēra, plēča, drvēča, koļiēna*. Na prvotno se dugim slogovima može naći u sljedećim slučajevima: *fištjē, grūojzdjē, pērjē, sūša, strāža*, redni brojevi: *pēti, devēti, dešēti*, određeni pridjevi: *mlādi, drāgi, plāvi, zlātni, smīēšni, žūti, vrūči*, G mn. *glāf, trāf, fič, purānof, plūč, kolāčof*, N jd. m. r. *kļūč, krāl, gospodār, kapūt, papīer, kumpīer*, L jd. *kļūču, kapūtu, papīeru, kumpīeru, gospodāru, grādu*, D mn. *i*-osnova: *cēvjām, kostjām*, LI mn. *kapūti, gospodāri, papīeri, kumpīeri, kļūči*, L mn. *i*-osnova: *ciēvi, stvāri*, NA mn. s. r. *krīla, gñīezda, plūča, vrāta, vīna, vūxa*, infinitivi: *trēsti, rāsti, nēsti, donēsti*, prezent pojedinih glagola *i*-osnova i *a*-osnova: *mlātim, brānim, fāļiš* ‘hvališ’, *kūpim, pītaš, skrīvame*, prezent većine glagola 3. i 4. vrste s naglaskom na tematskom samoglasniku: *vēļi, žēļim, glēdīm, lēžiš, lēļiš, kričš, držī, bežī, stoļim, čučīm*, atematski prezent: *dām, povīem*, gl. pridjev radni m. r.: *trēšēl, rāšēl, nēšēl, tūkēl, xītil*, gl. pridjev radni ž. r.: *brāla, stāla* ‘stajala’, *lovīla, vučīla, smējāla, klēla, pīla*, lična zamjenica 1. l. jd.: *jā*, kontrakcija: a) I jd. ž. r. *a*-osnova: *rūku, nūogu, glāvu, vūodu*, b) I jd. ž. r. pokazne zamjenice: *tū*, c) G jd. ž. r. pokazne zamjenice: *tē*, d) glagoli tipa: *dūoļti, prējti, nājti*, e) prezent: *dūojdēm, prējdeš, nājdēmē*, f) prezent negacije: *nēmaš*, g) prezent neg. glagola *biti*: *nīje*.

Važno je napomenuti da se uočavaju pojedine razlike u odnosu na osnovnu kajkavsku akcentuaciju. Naime u imenici *žējā* ne nalazi se očekivana situaci-

ja, dakle da se stari akut zamijeni novim, nego se u toj imenici na mjestu dugoga sloga nalazi prednaglasna dužina iza koje slijedi kratki naglasak na zadnjemu slogu. Također se u G jd. imenica ž. r. *a*-osnova za razliku od pokazne zamjenice, koja je naglašena akutom, uočavaju drugi naglasci: *vòdę, rûkę, glâvę, nògę, sęstrę*.

Kratki naglasak, koji je nastao od praslavenskoga *ʷ* i staroga akuta, nalazimo u sljedećim položajima:

1. Jedinu slog: *brăt, mış, māk, pēs, sîr*

2. Ultima: *sęlę, tęlę, pūotęk, ūobrās, ūoręx, jęzįk, sęstrā, ūoknę, vînę, trāvā, stūoļęc*

3. Penultima: *blāte, slāma, krāva, řipa, ôkę, žāba, skrīti, lopāta, štixāča*, G jd. *potōka, ględęti, xojdīti, vozīti, držāti*⁵

4. Antepenultima: *jābuka, plākati se, mįsliti, vīdęti, jąguda*.

Ponovimo kako imenice s polaznim kratkim naglaskom na zadnjemu slogu poput imenica *nōga, ôtec, ôbluk, vōda, ôna, čōvęk, snęxa, dęska* nemaju polazni akcenatski lik, nego je kratki naglasak sa zadnjega sloga prebačen na prethodni slog. U pojedinim je pak imenica u kojih pred ultimom već postoji duga penultima naglasak sa zadnjega sloga prebačen na prethodni, i to kao cirkumfleks: *dūša, glāva, rûka*.

U primjerima *cęna, zvęzda, odęlę* ‘odijelo’, *kōręn, koręnę, dęřiti* ‘dijeliti’, *pręmęnīti* ‘promijeniti’ došlo je do kraćenja dugih položaja.

3. Samoglasnički sustav

3.1. Inventar

Dugi samoglasnici:

<i>i:</i>	<i>u:</i>
<i>ie</i>	<i>uo</i>
<i>ę:</i>	<i>a:</i>

Kratki samoglasnici:

<i>i</i>	<i>u</i>
<i>ę</i>	<i>o</i>
<i>ę</i>	<i>a</i>

---

⁵ Podsjećamo da za većinu navedenih primjera vrijedi pravilo da se mogu dužiti do akuta.

Primjeri:

Dugi naglašeni i nenaglašeni slog:

i: *zīt, rībati*, supin *pīt*, A jd. *sīna*, 1. l. jd. prez. *xītim, vīdim, pītam, žēfīm, glēdīm*, 2. l. jd. prez. *lēžīš*, 3. l. jd. prez. *vefī*, 1. l. mn. pz. *kītime*, gl. pridjev radni *stīgel, xīža, krīš* ‘križ’, *zmenīti, xmīti se; pīsmē, zīmā, dīrāti, zībāti, pīsāti*, 2. l. jd. imp. *pīši*

ie *cvīet, svīet, rīeč, smīex, cīef, črīep* ‘crijep’, *snīek, fīepe, tīetin* ‘tetin’, gl. prid. radni m. r. *pobiēgel*, L jd. m. r. *na pīesu* ‘na psu’, *smīēšni, papīer, kumpīer*; 1. l. jd. prezenta *smīejēm se*, 1. l. mn. prez. *jīemē* ‘jedemo’, *mīiekē*

ē: *nēbe, mēse, mēla* ‘brašno’, *govēdina, xvēčēr* ‘navečer, uvečer’, *zēlē, drvēčē, mēja* ‘zapušteni dio, što neobrađeno; međa’, *smētje*, N mn. *sēla*, N mn. *imēna, žējnski, vēči*; *sēlē, sēstrā, jēzik, tēlē*, 1. l. jd. prez. *spēčēm*

a: *glāva, otāva, dān, tāt, lāš, škārje, zlāte, xrxāvi, xčāp* ‘štap’, *vrāta, krvāvi, mētāti*, N mn. *jājca, kolāč; jājcē, trāvā, žgānci*

uo *trguōvec, kūōža, kostruōla* ‘lim’, *nūōs, kūōra, vuōla, stuōlnak, grūōblē, druōbna* ‘sitna’, I mn. m. r. *s kūōni, z lūōnci, dūōbri*, I jd. ž. r. *vuōdu, nūōgu; kūōtēl, uōrēx* ‘orah’, *uōknē* ‘okno’

u: *vūhe, vūš, vūjec, zūp, xrūška, sūnce, dūgi, klūč, plūča, pūne, pūt*, N mn. *vūxa*; *žūrēti se, kūrīti* ‘paliti vatru’.

Kratki naglašeni i nenaglašeni slog:

i *mīš, sīr, žīfcan, tīrati, čītati, pusītiti, xojdīti, lovīti*; gl. pridjev trp. ž. r. *pijāna, pijānec, štaxāča, pijāča*, 3. l. jd. prez. *živī*, 2. l. jd. prez. *kričīš*

ē *dēneš, mēseč, pēsma, pēs, jēlē, dēlē* ‘rad, djelo’, *sēlē, vīnē, pīsmē; žēfīm, glēdīm, bežīš, zēlēni, pēčēni, čerlēni*

ē *tērgati, kērt, vērt, zēmlja, dēver, vēčēr, zēlēn, dēvet; tēlē, sēlē, jēzik*

a *rāmē, rāna, rāca* ‘patka’, *rāt, jās* ‘ja’, *pāmēt, jāguda, jābuka, lopāta; javīla, papīer, tanīer*

o *kōš, nōš, ōke, ōna, vōda, ōnē, ōteč, ōbluk, kōn; stojīm, lovīla, kolāč, xobāt* ‘obad’

u *krūx, kūp, pūter, pūra, vūsnica; duhān, kumpīer, purān, zubār, zubāčē, čuči*.

3.2. Realizacija

Kada se govori o samoglasnicima *ē* i *ē*, treba napomenuti da postoje dvije izgovorne inačice zatvorenoga i otvorenoga glasa *e*. Postoji razlika u izgovoru

naglašenoga i nenaglašenoga *ę* i *ę*. Otvoreno se *e* izgovara manje otvoreno kada nije pod naglaskom ili pod dužinom, a to su slučajevi kada se nalazi u zanaglasnome položaju: *děvęť, vęčęř, pępęľ, dęvęř, dęšet, zęľę, drvęčę, smęťę*. Zatvoreno se *e* također izgovara još zatvorenije kada se nenaglašeno nalazi u zanaglasnome položaju, primjerice *dęņęšńi, bęsęň, gęřęk, slęđęk, lękęť, vęťęř, kępęř, dęņęs, čęđęň, dębęř, őęm*. U prednaglasnome položaju *ę* se izgovara kao pod naglaskom: *dęvęťi, vęčęřja, dęšeti, zmęňęti, cęđęti, dęťęti*. Dakle nenaglašeni se samoglasnici ne reduciraju i ne otpadaju. U dvoglasniku *ie* samoglasnik se *e* izgovara kao srednje *e*.

Samoglasnik *a* (dug i kratak) obično se ostvaruje od srednjega (*a*) do zatvorenoga prema stražnjemu vokalskom nizu (*a*). Taj je glas velariziran.

3.3. Distribucija

Samoglasnik *i*: zamjenjuje se ispred *r* dvoglasnikom *ie*: *kumpięř, tanięř, papięř, oficięř, fiera, žifcięřati, maltretięřati, fieraťi* ‘mariti’, *pakięřati, štaľięřati*. To se događa samo u riječi stranoga podrijetla kada se *i* koji se nalazi ispred *r* nađe pod dugim naglaskom, bilo cirkumfleksom ili bilo akutom.

U pojedinim primjerima kao što su *čęťęřťęk, čęťęřťęti, dęšeti* (usp. s *dęšet*), *dęvęťi* (usp. s *dęvęť*), *zęľęňi* (usp. sa *zęľęň*), *nębęski* (usp. s *nębę*), *pęčęňi* (usp. s *pęčęň*), *vęčęřja* (usp. s *vęčęř*) došlo je do neutralizacije samoglasnika *ę* i *ę* u samoglasniku *ę*. Riječ je o prednaglasnome položaju. Dakle u prednaglasnome se položaju na kojemu nema dužine može naći jedino *ę*. U skladu s time nenaglašeno se *ę* javlja samo u zanaglasnome položaju i u prednaglasnome pod dužinom: *sęľę, sęšťęř, jęžik, tęľę*. O tome će još biti riječi u poglavlju o podrijetlu samoglasnika.

U ovome se govoru javlja zamjena polaznoga *o* zatvorenim *e* u određenim uvjetima. „Delimično rasterećenje proizašlo je u nekim govorima i kao rezultat jednačenja pojedinih fonema pod određenim prozodijskim okolnostima, najčešće pod kratkoćom van akcenta. Najvažniju pojavu u ovom domenu predstavlja gubljenje fonološke individualnosti *o* i *ę* pod pomenutim uslovima u nizu govora. (...) Glavnu kategoriju primera sa *o* > *e* ili sl. daju oblici NAsg sr. r. imenica, radnih prideva i atributskih reči, kao i odgovarajući adverbii...” (Ivić 1968: 60–64). Ivić također napominje da je ta zamjena „najšire zastupljena na kraju riječi” (Ivić 1968: 65). U gornjošemničarskome govoru zamjena se događa u svakoj otvorenoj ultimi, nenaglašenoj i naglašenoj: a) u nenaglašenoj ultimi: *męște, Zdrăřķę, nębę, męșę, zęřņę* ‘zno’, pridjevi *fiera, tőpľę, prilozi pűňę, dőbřę*, brojevi *pęťę, űősmę* ‘osmo’, b) u kratkoj naglašenoj ultimi ispred koje dolazi pred-

naglasna dužina: *sēļē, pīsmē, vīnē, mļiekē*. Prijelaz se *o* u *ē* nalazi i u D mn. imeničke m./n. deklinacije, npr. *sīnem, mūžem, kūōnēm* ‘konjima’, *pīesēm* ‘psima’. Međutim u primjeru *ludēm* nalazimo dugo *ē*. Do spomenutoga prijelaza dolazi i u instrumentalu jednine imenica muškoga i srednjega roda: *sīnem* ‘sa sinom’, *z bīkēm, z vīnēm, snīegēm* ‘sa snijegom’, *s kumpīerēm*. „U raznim govorima javlja se *e* mesto posleakcenatskog *o* i u pojedinim drugim kategorijama kao što su nastavak Isg o-osnova...” (Ivić 1968: 65). Dakle prijelaz *o* u *ē* postoji i u zatvorenoj (naglašenoj i nenaglašenoj) ultimi. Nalazimo ga i u riječi *pūōtēk*. U riječima *gēre, dēle* (uz oblike *gōre, dōle*) prijelaz postoji u naglašenoj slogu koji nije ultima, a u riječi *hdeṽica* u predakcenatskom slogu, kako Ivić navodi, „asimilacijom prema palatalnom vokalu u sledećem slogu” (Ivić 1968: 65).

U vezi s navedenom pojavom može se spomenuti podjela govora bednjan-skozagorskoga dijalekta na podtipove na temelju toga što „svaki podtip ima drukčiju raspodjelu nekih vokala, koji se u određenim položajima zamjenjuju drugim vokalima“, koju je načinila Vesna Zečević (Zečević 1994: 364). Prema toj podjeli gornjošemničarski govor pripada 2. podtipu, u koji se svrstavaju „govori s jednim potpunim ograničenjem (nema ovisnosti o fonemskom kontekstu) za vokal o-tipa koji je kontinuant etimološkoga vokala /o/, na kratkom kraju riječi, i s vokalom /ē/ umjesto njega“ (Zečević 1994: 366).

Otvoreno *e* nalazi se u ovome govoru u prezentskim nastavcima za 1. lice množine: *xōjdime* ‘hodamo’, *glēdīmē, dīelame, popīevame, mīslime, veļīmē, pripovīdame, znāme, vērjeme* ‘vjerujemo’, *prōsimē, kupūjeme*. Ovdje je riječ o starijoj izomorfiji, što potvrđuje sljedeći navod: „To je vrlo stari dubletni nastavak u kajkavštini, potječe iz prasl. doba“ (Lončarić 1996: 110).

Samoglasnik *ē* pojavljuje se kao popratni samoglasnik uz staro *ī*, ali ne uvijek. Naime dosljedno se pojavljuje samo ondje gdje je slog s glasom *ī* naglašen ili kada se na njemu nalazi prednaglasna dužina: *kērf, čērf, pērvī, vērt, pērst, kērt, tērbūx, svekēva, tērn, zērne, sērce, čērne, sērčani*, gl. pridjev radni ž. r. *otpērļa*. Međutim ne postoji u riječima u kojima slog s glasom *ī* nije naglašen: *trnāc, krvāvi, mrtvīc, krtīčnak, smrdēti, smrdīvi, drxtāti*, 3. l. jd. prez. *grmī*. Ipak se i u nenaglašenoj slogu s glasom *ī* pojavljuje popratni samoglasnik kada je on rezultat starijega razvoja prema praslavenskom *er: *červīvi, čerļēni, černāfka* ‘masnica’. No u tome je slučaju, za razliku od naglašenoga sloga s *ī*, riječ o zatvorenoj *e*.

Samoglasnik *a* može se pojaviti na bilo kojemu mjestu u riječi, pa i na početku riječi, i to većinom u riječima stranoga podrijetla kao npr. *ālta* ‘auto’, *āltobus* ‘autobus’, *avijōn*, ali se na tom mjestu pojavljuje i u vlastitih imena poput *Ānka, Anīta, Āndelka* i sl. Ipak u nekim starijim riječima ispred inicijal-

noga *a* dolazi protetsko *j*, osobito kada je riječ o imenu *Ana*, koje glasi *Jāna*, *Jānine* ‘blagdan sv. Ane’, *Jālža* ‘Elizabeta’.

U vezi sa samoglasnikom *a* spomenut ćemo još jednu pojavu, premda ona nije vezana uz distribuciju samoglasnika, nego uz sintaksu, i unutar toga uz slaganje sintagmi. Imenice srednjega roda u množini i imenice *pluralia tantum* srednjega roda u nominativu i akuzativu množine imaju nastavak *a*. Takve su primjerice *vrāta*, *kļīša*, *rēbra*, *rēbrica*, *jētra*, *jētrica*, *plēča*, *plūča*, *līeta*. Međutim atributi se s tim imenicama ne slažu, kako je uobičajeno, u rodu, broju i padežu, već samo u broju i padežu. Naime oblici atributa uz njih u ženskome su rodu množine: *drvēnē vrāta*, *pečēnē jētrica*, *onē kļīša*, *sirūovē rēbrica*. Takvi su primjeri preuzeti iz duala starih nepalatalnih osnova, gdje su u pridjeva ženskoga i srednjega roda N, A i V završavali na jat. Dakle ti su padeži bili isti u ženskome i srednjemu rodu. No već se u Radoboju, mjestu koje graniči sa Šemnicom Gornjom, može naći drugačije stanje. U radobojskome govoru spomenute imenice imaju oblik koji odgovara ženskomu rodu množine i atributi se slažu s njima u rodu, broju i padežu. Navest ćemo primjere: *stārē vrātē*, *stērganē kļīšē*, *pečēnē rēbricē*, *zdrāvē plūčē*.

Samoglasnik *u* obično ne stoji na početku riječi. Na početku se riječi koje počinju samoglasnikom *u* nalazi protetsko *v*: *vūjēc*, *vūčil*, *vūš*, *vūxē*, *vučitel*, *vučitelica*, *vūsnicē*. Na mjestu prefikasa *vb-* i *vō-* te *u-* nalazi se glas *x*: *xkrāla*, *xloviti*, *xtopiti*, *γgāsnuti*, *xmīti se*, *xnūk*, *γdēvica* ‘udovica’, *γdūōvēc* ‘udovac’. U nekim se riječima *u* koje je nastalo od prefiksa *vb* i *vō* s početka riječi gubi. To se primjerice događa u prilogu kojim se označuje cilj *nūtru*, u prilogu mjesta *nūtre*, *tōrk* ‘utorak’, *zējti*. U pojedinim riječima javljaju se i *x* i *v* (*u*) istodobno: *xvužgāti* ‘zapaliti’, *xvužigati*, *xvudriti* ‘udariti’, *xvūjti* ‘pobjeći’. Samoglasnik *u* ne pojavljuje se ni kao prijedlog na mjestu nekadašnjega *vō(-)*: *x vōdu* ‘u vodu’, *xū nēga* ‘u njega’, *x pēč* ‘u peč’, *xū mē* ‘u mene’, *x mēlu* ‘u brašno’.

U zanaglasnoj penultimi u pojedinim se padežima pridjeva i brojeva pojavljuje samoglasnik *u* umjesto očekivanoga *ē*. Riječ je o genitivu i akuzativu jd. m. i s. r.: *līepuga*, *dūōbruga*, *pamētnuga*, *jēnuga*, *trējtuga*. Ta se zamjena ne događa u D i L jd. *līepomu*, *dūōbromu*, *pamētnomu*, *jēnomu*, *trējtomu*. U glagola sa sufiksom *-ovati* u infinitivu dolazi morf iz prezenta *u*: *kupūvāti*, *putūvāti*, *milūvāti*, *darūvāti*, *mudrūvāti*, *kušūvāti* ‘ljubiti’. Ima primjera u kojima je *o* zamijenjeno glasom *u* neovisno o položaju u kojemu se nalazi: *ūnda*, *kūliķē*, *tūliķē*⁶, *jāguda*, *kōkuš*, *kōkut*, *okuolu*, *nāklū*⁷ ‘na tlo, na pod’.

⁶ U tipičnoj su kajkavštini polazni oblici bili *kuliko*, *tuliko*.

⁷ Riječ je o prilogu kojim se izražava cilj, a ne mjesto. Prilog kojim se izražava mjesto jest prilog *nāklē*.

3.4. Podrijetlo

Samoglasnici *a*, *i*, *u*, *o* potječu od njima odgovarajućih samoglasnika praslavenskoga jezika.

Refleksi izjednačenih *ę* i *e* te izjednačenih *ê* i *ə* odgovaraju općekajkavskom stanju, a to je da su prva dva glasa dala *ę*, a druga dva *e*. Međutim u pojedinim primjerima, o kojima je već bilo riječi u poglavlju o distribuciji samoglasnika, zbog neutralizacije u prednaglasnome položaju nalazimo drugačije stanje. Ponavljamo primjere: *dęšęti* (usp. s *dęšęt*), *zęļęni* (usp. sa *zęļęn*), *nębęski* (usp. s *nębę*), *pęčęni* (usp. s *pęčęn*), *vęčęrja* (usp. s *vęčęr*). Slično je i s primjerima *męšęc*, *męšęćni*, *zâjęc*, *pâmęt*, *kâmęn*, u kojima se na mjestu prednjega nazala i etimološkoga *e* u zanaglasnome položaju nalazi *ę*. U prva dva primjera vjerojatno je došlo do neutralizacije tako da se samoglasnik *ę* izjednačio s glasom koji se nalazio ispred njega, dakle glasom *e*, a u primjeru *zâjęc* pretpostavljamo da se *ę* u sufiksu *-ęc*, koje je nastalo od prednjega nazala, izjednačilo sa sufiksom *-ęc* u riječima u kojih je *ę* iz sufiksa kontinuant poluglasa: *lũõnęc*, *poklũõnęc*, *jũnęc*, *svĩnęc*, *žĩvnęc*, *zvũõnęc*. Za imenicu bi se *kâmęn* možda moglo pretpostaviti da se analogijom prema pridjevima m. r. sa sufiksom *-ęn*: *čũdęn*, *zlâten*, *smĩęšen* i sl. i u toj riječi pojavljuje *ę*. Za razliku od prednaglasnoga položaja, gdje postoje ograničenja u mogućnosti pojavljivanja glasova *ę* i *e*, u zanaglasnome položaju ograničenja nema. Naime glas se *ę* nalazi i u zanaglasnome položaju, a to se najčešće događa kada je takvo *ę* kontinuant bilo etimološkoga *e* ili prednjega nazala. U vezi s time valja spomenuti još jednu, uobičajenu, pojavu. Naime refleks samoglasnika koji čini naglašeni slog uvijek je onaj koji odgovara stanju u ovome govoru, dakle *ę* kao refleks izjednačenih *ę* i *e* i *e* kao refleks izjednačenih *ê* i *ə*. Primjerice usp. *pâmęt* i *pamęten*, *dęvęt* i *dęvęti*, *nębę* i *nębęski*, *kâmęn* i *kâmęnę* (pridjev s. r.). Promjene se dakle ne događaju u naglašenome slogu, nego u nenaglašenome, i to ovisno o položaju. Nekim je promjenama moguće naći objašnjenje i uočava se sustavnost u njihovu pojavljivanju, međutim o drugima nije lako čak ni pretpostaviti.

Samoglasnik *ę* umetnut je i uz naglašeno samoglasno *r*.

Jat i šva u dugome su slogu dali dvoglasnik *ie*: */ĕ/ > /ie/*, */ê/ > /ĕ/*. Međutim ima slučajeva u kojima dolazi do sljedećega odnosa: */ĕ/ > /ĕ/*: *cęna*, *zvęzda*, *odęļę* ‘odijelo’, *kõręn*, *koręnę*, *dęłiti* ‘dijeliti’, *pręmęniti* ‘promijeniti’.

Šva je očekivano dao *ę* primjerice *dęnęs*, *pęš*, *dęska*, *snęxa*, *õnęc*, *męša* ‘misa’, *krâtek*, *svęķęr*, *rũbęc*, *vrâbęc*, *dęš* ‘kiša’, gl. pr. radni m. r. jd. *vĩdęl*, *mõgęl*, *xvũşęl* ‘pobjegao’, ali se u nekoliko, također već uobičajenih primjera za tu pojavu, na tom mjestu nalazi *a*, međutim nikada u sufikslnim morfemima, već samo u korijenskim. U riječima *tęļę*, *ļicę*, *sũnęcę*, *sęręcę*, *jâjęcę*, *odęļęcę*

neuobičajeno se na kraju nalazi *ę*, premda je riječ o etimološkome *e*. U imenici je *tęlę*, kao što misle Jembrih i Lončarić, izgleda riječ o analogiji prema imenicama srednjega roda koje u N jd. završavaju na *-o* (Jembrih–Lončarić 1982–1983: 23). Isto se može reći i za ostale imenice. Dakle u sufiksu *-ce* na mjestu se etimološkoga *e* javlja zatvoreno *e* analogijom prema pravilu gdje *-o* → *-ę*.

Kratki naglašeni i nenaglašeni *o* kontinuant je prahrvatskoga kratkoga *o*. Na mjestu dugoga etimološkog *o* pojavljuje se dvoglasnik *uo*. Refleksi su se stranjega nazala *o* i samoglasničkoga *l* izjednačili u samoglasniku *u*.

/i/ ← *i*: *sır*, *žila*, *vıdęti*, *mısliti*, *mış*, 1. l. jd. prez. *ıdęm*, *pıkati*, *tıxę* ‘tiho’

/i:/ ← *i*: *mır*, *zıt*, *pıt* (supin), *zımă*, *pısmę*, 1. l. jd. prez. *mučım* ‘šutim’, *pışęm*

/e/ ← *ę*: *çövek*, *sęmę*, *męstę*, *pęsma*, *sedęti*, *vęra*, *pęna*, *sęna*, *pobęci*, *dęca*, *dęle* ‘rad, djelo’, *slăbęti*, *lęte*, *vęter*, *dęt* ‘djed’, DL jd. *băke*, *tęte*, *na rûke*, *x vödę*

← *ę*: *cęna*, *zvęzda*, *odęle* ‘odijelo’, *kõren*, *koręnę*, *dęfıti* ‘dijeliti’, *pręmenıti* ‘promijeniti’

← *a*: *dęnes*, *męgla*, *pęs*, *dęska*, *snęha*, *sęn* ‘san’, *lęxki*, *õtęc*, *męša* ‘misa’, *jęden*, *seńati*, *krătęk*, *lũnęc*, *svęķę*, *rũbęc*, *põsel*, *lũvęc*, *vřābęc*, *dęš* ‘kiša’, gl. pr. radni m. r. jd. *vıdęl*, *mõgęl*, *xvũşęl* ‘pobjegao’, *ględęl*, *ręķęl*, *rāsęl*, *nęşęl*

← *ę* i *e* kada se nađu u prednaglasnome položaju na kojemu nema duljine (kao rezultat neutralizacije): *zęlęni*, *svętęćni*, *dęşęti*, *dęvęti*, *nębęski*

← *o* u nenaglašenoj otvorenoj ultimi: *męse*, *nębe*, *tıęle*, *lęte*, *zęrne*, *čęrne*, *lępe*, *tõple*, *dõbre*, *jędne*, *tręjte*; u kratkoj naglašenoj ultimi (ispred koje dolazi prednaglasna dužina): *sęlę*, *pısmę*, *vınę*, *mļiekę*, *uõknę*; u zatvorenoj (naglašenoj i nenaglašenoj) ultimi: u D mn. m. i s. r. *pıesęm*, *vũolęm*, *stũolęm*, *zıdęm*, *sınęm*, *vųjcęm*; u I jd. m. i s. r. *sınęm*, *bıkęm*, *vũolęm*, *nõsęm*, *õķęm*, *vųxęm*, *mıreęm*, *pũõtęk* ‘potok’

← naglašenoga *o* koji nije ultima: *gęre*, *dęle*

← predakcenatski slog: *yđevıca*

← u prefiksu *prę-* (koji odgovara prefiksu *pro-*): *pręhodıti*, *pręmıslıti* *si*, *pręgovorıti*, *prębudıti*, ali s iznimkom u riječi *prodıti*

← prema praslavenskom *er: *čęrvıvi*, *čęrlęni*, *čęrńafka* ‘masnica’

← u prefiksu *řęz-* (koji odgovara prefiksu *raz-*): *řęzbıti*, *řęzvlačıti*, *řęzđęfıti*, *řęsplakati se*, *řęzıti se* ‘razići se’, *řęzvřęci*, *řęznęsti*

← u sufiksu *-ce* analogijom prema pravilu gdje *-o* → *-ę*: *lıcę*, *suncę*, *sęręę*, *jājčę*, *odęlčę*; također imenica *tęlę*

← *ə* u prefiksu *sz-*: *zəbràti*, *zəšiti*, *zəznàti*, *zəmļèti*

← *i* u *ļesica*, *ļesīci*

← *ę* u nenaglašenome zadnjem slogu uz tautosilabičko *j* koje je ispalo: *zàkẹ* ‘zašto’, *pòkẹ* ‘po što’, *nàkẹ* ‘na što’

/ę/ ← *e* *pěpẹl*, *věliki*, *věsẹl*, *zẹlẹn*, *zẹmļa*, *věčẹr*, *smiějẹm se*, A mn. ž. r.: *rūožẹ*, *glávẹ*, 1. l. jd. prez. *zòbļẹm*

← *ę* *zẹt*, *dẹvẹt*, *dẹsẹt*, *imẹ*, *vrīemẹ*, *pẹtẹk*, *sẹmẹ*, *tẹmẹ*

← starije izomorfе u 1. l. mn. pz. *vīdimẹ*, *gledīmẹ*, *dīelamẹ*, *xòjdimẹ*, *mīšlimẹ*, *spīmẹ*, *čītamẹ*, *jiēmẹ*

← *r* na naglašenome mjestu: *zẹrņẹ*, *kẹrt*, *vẹrt*, *smẹrt*, *mẹrtẹf* ‘mrtav’, *pẹrst*, *gẹrļica* ‘grlica’

← *a* uz tautosilabičko *j*, međutim ne uvijek: *kẹj* (*kẹ*), *zdẹj*, *krẹj* ‘pokraj’ (ali *rāj*, *nāj*)

/ę:/ ← *e*: *mẹt* ‘med’, *lẹt* ‘led’, *zẹļẹ*, *trẹjti*, *vẹsẹļi*, *šẹst*, 1 jd. zamjenica: *z mẹnu*, komparativ *vẹči*, *mẹļa* ‘brašno’

← *ę*: *mẹse*, *jẹtra*, *svẹti*, *govẹdina*, *počẹjti*, *žẹja* ‘žed’, *zẹjti* ‘uzeti’, *pẹt*, *zacẹjti* ‘početi’, *dẹvẹti*, *dẹsẹti*

← *r*: na naglašenome mjestu: *kẹrf*, *čẹrņi*, *pẹrvi*, *tẹrņ*, *čẹrf* ‘crv’, *otpẹrļa*, *prẹstẹrļa*, *vẹrbà* ‘vrba’

/ie/ ← *ě*: *tīelẹ*, *mļīekẹ*, *vrīemẹ*, *gnīezdẹ*, *ļīepẹ* (prilog), *bīelẹ*, *ciēļa*, *brīek*, *poprīek*, *bļīedi*, *sīenẹ*, *snīek* ‘snijeg’, *svīet*, *grīeh*, *ciẹf* ‘cijev’, 1. l. mn. prez. *sīejemẹ*, G mn. *mīest*, 3. l. jd. prez. *dīēļa*

← *ə*: *pīenj* ‘panj’, *tīenki*, G mn. *dīesẹk* ‘dasaka’, *tīe* ‘taj’, *vīes* ‘selo; posjet’

← *i*: ispred *r* u riječima stranoga podrijetla: a) u sufiksalnome morfemu: *kumpīer*, *tanīer*, *papīer*, *oficīer*; *žīfcīerati*, *maltrẹtīerati*, b) u korijenskome morfemu: *fīerma*

/a/ ← *a* *màzati*, *bràt*, *kàmẹn*, *kàpļa*, *kràva*, *jàguda*, *jàbuka*, *žàba*, *gasiti*

← *ə* 1. l. jd. *jẹsam*, *nīesam*, *sàm*

← *e* u riječi *žalūdec*

← *o* u riječi *pandīelẹk*

/a:/ ← *a*: *blàgẹ*, *zlàtẹ*, *młādi*, *māļẹ*, *vābīti*, *trāvà*, *glāva*, *māčka*

← *ə*: *lāš*, *tāst*, *dān vān*, *vāni* (međutim i *vūne*)

/o/ ← *o* *vòl*, *kòl*, *òke*, *kròf*, *stòl*, *òna*, *òn*, *čòvek*, *nòga*, *vòda*, *lopàta*, *otàva*, *ròditi*, *kòn*

/uo/ ← o: puola, bezguovina ‘drvo bazge’, kuoža, vuola, puoštar, sluoga, guorni, duolni, kuojnski

/u/ ← u čujti, čuden, čuditi se, luk, kup, gubuti, sušuti, pustuti

← ɔ muški, golup, subota, A jd. ž. r. vodu, ruku, 3. l. jd. pz. bu, muka, mučiti

← l jabuka, vuna, mučlivi

← jednačenje o s u: unda, jaguda, obluk, kokuš, kokut, okulu, naklu

← o u nastavku za G jd. m. i s. r. pridjeva, zamjenica i brojeva: ljepuga, žutuga, mojuga, nixovuga, večuga, trejtuga

← morf iz prezenta u glagola sa sufiksom -ovati u infinitivu: obieduvati

/u:/ ← u: dux, klun, kluč, suša, kuxar, ljudi, drugi, xruška, NA mn. s. r. pluća, vuxa

← ɔ: muš ‘muž’, žaludec, put, putnik, suset ‘susjed’, bumbrek ‘bubreg, zup ‘zub’, kut, kruk ‘krug’, mudre

← l: gut ‘grlo’, vuk, dugi, puni, sunce, suza, dužen, žuti

← morf iz prezenta u glagola sa sufiksom -ovati u infinitivu: kupuvuti, putuvuti, kušuvuti, miluvuti

4. Suglasnički sustav

4.1. Inventar

Opstruenti

p b f v

t d

c ʒ s z

č ʒ š ž

k g x

Sonanti

m v

n l r

ɲ ʎ j

U sustavu postoje dva para afrikata $\text{č} - \text{ž}$ i $c - ʒ$, i između članova svakoga para postoji opreka po zvučnosti.

4.2. Realizacija

Suglasnik v, kao i u standardnome jeziku, labiodentalni je sonant. Međutim, kada se nađe na kraju riječi i ispred bezvučnih suglasnika, ponaša se kao zvuč-

ni parnjak bezvučnomu *f*: *zdrǎf*, *čêrf* ‘crv’, G mn. *krâf* ‘kravā’, *stūolcof*, *kêrf* ‘krv’, *mrâf*, *trgūofci* ‘trgovci’, *Zdrǎfke*, *ôfca*.

Kada se spirant *x* nađe ispred zvučnoga suglasnika, a to se najčešće događa kada funkcionira kao prijedlog, izgovara se zvučno: *γ brâtvu* ‘u berbu’, *γ grât* ‘u grad’, *γ gêrm* ‘u grm’, *γ dučân*, *γ dūom*.

Nosni suglasnik *n*, koji je po mjestu tvorbe zubni suglasnik, velarizira se ispred glasova *k* i *g*: *Tõŋka*, *Zvõŋke*, *štîŋga* ‘stepenica’, *tîŋke*, *rǎŋgļek* ‘posuda’, *gǎjŋk* ‘hodnik’.

Palatalni lateral *l* može biti primarni ili sekundarni. Primjeri su za primarni *l*: *lûdi*, *pandlêļek*, *žêļēzē*, *prijâtel*, *klûč*, *glîva*, *sļîva* ‘šljiva’, *žūļ*, *klûn*, a za sekundarni *l*: *vēsļēļe*, *zēļe*, *dōļe*, *grmūovļe*, *kūovļe*, *zdrâvļe*, *slâvļe*, *zgublēni*. Primjeri su sa suglasnikom *n* sljedeći: *črîēšna* ‘trešnja’, *vērŋe* ‘vrhnje’, *gūorŋi* ‘gornji’, *dūolŋi* ‘donji’, *kōŋ*, N mn. *kūonŋ* ‘konji’, *svîna*, *uogēŋ* ‘oganj’, *nîva*, *gŋiezdē*, *xčērāni* ‘jučerašnji’, *ļīēšnak* ‘lješnjak’.

4.3. Distribucija

Na mjestu prefiksa *vb-/v̥b-* te *u-* stoji spirant *x*: *xmîti sē*, *xmrîeti* ‘umrijeti’, *xtopîti*, *xnēsti* ‘unijeti’, *xkrâsti*, *xļejâti* ‘uliti’, *xlovîti*, *γdūovēc* ‘udovac’, *γdēvica*, *xnûk*. Taj se suglasnik pojavljuje i kao prijedlog na mjestu nekadašnjega *vb(-)*: *γ zēmļu* ‘u zemlju’, *xū ņega* ‘u njega’, *x nēbe* ‘u nebo’, *xū mē* ‘u mene’, *x Krâpinu*, *xlâdu* ‘u hladu’, *xlât* ‘u hlad’. Na temelju dvaju posljednjih primjera može se zaključiti da se, kada se uz riječi koje počinju glasom *x* upotrijebi prijedlog *x*, jedno *x* gubi. Međutim u pojedinim riječima na mjestu toga prijedloga dolazi *f* ispred riječi koje počinju glasom *x*: *fîže* ‘u kući’, *fûstu* ‘u šumu’ (ali *xlâdu si počivam* ‘u hladu se odmaram’, *ôjdi xlât* ‘idi u hlad’).

U riječima koje počinju samoglasnikom *u* stoji protetsko *v*: *vučîtel/vučîteļ*, *vučîteļica*, *vûxe*, *vûš*, *vûsnice* ‘usne’, *vûra*, *vûjēc* ‘ujak’, *vučîti se*, *vûgēļ* ‘ugao’, *vûski* ‘uzak’, *vûzîti*. Već smo u poglavlju o distribuciji samoglasnika *u* spomenuli kako se u pojedinim riječi, kao što su *xvužgâti* ‘zapaliti’, *xvužîgati*, *xvudrîti* ‘udariti’, *xvûjti* ‘pobjeći’, suglasnici *x* i *v* (*u*) javljaju istodobno, dakle ispred *v* dolazi sekundarno *x*.

Iz suglasničkoga skupa *tvrC* ispada *v* i, ako je taj skup naglašen, ispred *r* dolazi popratni samoglasnik *e*: *čētērtēk*, *čētērti*, *tērdi* ‘tvrđ’, komp. *tērdēši* ‘tvrđi’. Također *v* ispada iz suglasničkoga skupa *svr*: *srâp* ‘svrab’, *srbēti* ‘svrbjeti’, zatim iz skupova *svl* i *vl*: *slāčîti* ‘svlačiti’, *sļīēci* ‘svući’ i glagolima koji su izvedeni od navedenih: *preslāčîti*, *presļīēci*, *lâsi*.

Suglasnik *v* ispada iz neodređene zamjenice *věs* ‘sav’: *sǎ* ‘sva’, *sě* ‘sve’, i to u svim kosim padežima muškoga roda osim u nominativu za živo i neživo i akuzativu za neživo (N *věs*, G *sěga*, D *sěmu*, A n.*věs*...), u ženskome i srednjemu rodu u svim padežima te u množini svih rodova. Ispada i u zamjenici *sǎki* ‘svaki’ te imenici *trǎnik* ‘travnjak’.

Lateral *l* palataliziran je najčešće ispred prednjih samoglasnika, i to uvijek ispred *i*: *řipa*, *vřica*, *řistjě* ‘lišće’, *řesica* ‘lisica’, *gřibũoki* ‘dubok’, *vřlika*, gl. prid. radni m. r. mn. *prosřili*, *břizu*, *kũlike*, 3. l. jd. prez. *věři*, I mn. z *vũořli* ‘s volovima’, gl. prid. radni m. r. mn. *dělařli*, *zbũdřli*, *nosřli*, ispred *ie*: *zvřieči*, *sřieči*, *oblřieči*, *mřiekě*, *křiet* te ispred *ę* koje je nastalo od *jata* i poluglasa: *žǎļec* ‘žalac’, *stũoļec* ‘stolac’, *pǎļec* ‘palac’, *pőkļę* ‘poslije’, *daļęķę* ‘daleko’, *ļęxķę* ‘lako’. Nije promijenjen dakle ispred zatvorenoga *e* kao u primjerima D mn. m. r. *stuoļēm*, *vuoļēm*, gl. pr. radni sr. r. jd. *vřdeļę*, *kũpřle*, *něsļę* i dr., u kojima se *ę* nalazi na mjestu glasa *o*. Ali postoje i riječi kao *pļũča* ‘pluća’, *bļũza* ‘bluza’, *ļũkņa* ‘rupa’, 1. l. jd. prez. *ļũčēm* ‘gledam’, u kojima je do palataliziranja suglasnika *l* došlo ispred samoglasnika *u*.

Javlja se epentetsko *l* u skupovima *mj*, *bj*, *pj*, *vj*, gdje je *lj* rezultat jotacije *l* + *j*: 1. l. jd. prez. *jēmļēm* ‘uzimam’, *driemļēm*, 1. l. mn. prez. *zřbļęmę*, 3. l. mn. prez. *riēvļęju* ‘guraju’, *kǎpļęju*, *grũoblę*, *grmũovļę*, *gęrmļę*, što je novija pojava. Međutim u rijetkim se primjerima nailazi i na starije skupove bez epentetskoga *l*: *řřbję*, *dřivji*.

Rijetka je depalatalizacija suglasnika *ř*: govori se i *vučřitel* i *vučřitel*, ali *prijǎtel*, *Stvorřtel* i dr.

Što se tiče glagolskoga pridjeva radnog muškoga roda jednine, uobičajeno završava suglasnikom *l*: *řtěl*, *klěl*, *zěl*, *přl*, *xmřl*, *xkrǎl*, *přstil*, *mөгel*, *dělal*, *vřdel*. Međutim ondje gdje se nalazi etimološko *r* u glagolskome pridjevu radnom muškoga roda jednine otpalo *l* na kraju riječi: *rěždęr* ‘razderao’, *zǎpęr* ‘zatorio’, *pőkždęr* ‘požderao’, *xmęr* ‘umro’, *pũotęr* ‘polupao, slomio’. To se ne događa u oblicima u kojima se taj suglasnički skup ne nalazi na kraju riječi: gl. pr. radni ž. r. *rěždęrla*, *zapęrla*, gl. pr. radni s. r. *pōtrlę*.

Suglasnik *j* stoji u sekundarnim suglasničkim skupovima, u kojih nije došlo do stapanja suglasnika: *řistję*, *grũojzdję* ‘grožđe’, *smętję*. U primjeru *grũojzdję* uočava se i pojava sekundarnoga *j*, koji se pojavljuje i u sljedećim riječima: *počęjti*, *začęjti*, *obũjti*, *ozũjti*, *čũjti*, *klęjti*, *xojđiti*, *nęjna* ‘njezina, njena’. Također se sekundarno *j* javlja uz suglasnički skup *nč*: *sũjncǎņę*, *kōjncǎņę* ‘končano’, *Tōjncęk*, *zvōjncęki*.

Suglasnik *j* gubi se u posvojnim pridjevima uz *č*, *ž*, *ř* bilo da su ti glasovi rezultat glasovne promjene bilo da su dio osnove: *Bũožř* ‘Božji’, *čovřieči* ‘čo-

vječji', *dīēči* 'dječji', *kokuōši* 'kokošji', ali *kuōzji* 'kozji' *kuōzje*, *pīēsji* 'pasji', *pīēsje* i sl.

Staro palatalno *r* dalo je slijed *rj* u: *škârje* 'škare', 3. l. jd. prezenta *uōrjē* 'ore', *večērja*, *zōrja*, *prigovārjāti*, *zagovārjāti*. Slučaj palatalnoga *r* u kajkavskome narječju dr. Lončarić opisuje na sljedeći način: „Naime, u kajkavštini taj je sonant svuda otvrdnuo, u jednim položajima, ili se rastavio na slijed *rj*, u položaju ispred vokala (koji su obično *e* i *a*)“ (Lončarić 1996: 87).

Palatalni nazal *ñ* izgovara se jednako bilo da se nalazi na početku, u sredini ili na kraju riječi ako iza toga glasa slijedi samoglasnik.⁸ Kada se iza *ñ* nalazi suglasnik, taj je glas rastavljen na slijed *jn*, odnosno „na slijed nazala *n* i *j*, dakle s osamostaljenjem, fonologizacijom palatalnoga elementa, u obliku *j*, i to s anticipacijom *j*, dakle u slijed *jn*“ (Lončarić 1996: 93). Primjerice *strājnski* 'tuđi, strani', *svījnski* 'svinjski', *kuōjnski* 'konjski', *lājnski* 'lanjski', *Kuōjnsčīna* 'Konjščina', *sājnkāti* 'sanjkati', *gājnk* 'hodnik', *vājnkē* 'vani'. U primjeru *svīnčē* glas *ñ* depalataliziran je u *n*, dakle kada se nađe ispred nepčalnoga suglasnika *č*. Nazal *n* palataliziran je samo u suglasničkome skupu *gn*: *gnīēzdē*, *gnūōj*.

Suglasnik *x* može se naći na bilo kojemu mjestu u rečenici. Na početku riječi: *xīža*, *xūsta* 'suma', *xlāt* 'hlad', *xrāniti*, *xojđiti*; u sredini riječi: *mexūr*, *kūxiña*, *grēxōta*, gl. pridjev radni m. r. jd. *dērxātāl* 'drhtao', *snēxa*, *žūxki* 'gorak', na kraju riječi: *krūx*, *vērxx* 'vrh', *grīēx*, *smīēx*, *tērbūx*. Međutim u nastavcima se *x* izgubilo: L mn. ž. r. o *bābami*, na *xīžami*; L mn. m. r. o *mūži*, na *stūōļi* (usp. s I mn. ž. r. z *bābami*, s *xīžami*; I mn. m. r. z *mūži*, *stūōļi*). Na temelju primjera može se zaključiti da su se izjednačili L i I mn. kao i u standardnome jeziku. Također se u pojedinim riječima više ne nalazi *x*: *krūjēk* 'kruščić', *grājēk* 'graščić'.

Slogotvorno *r* dobilo je protezu *x*, a poslije je dalo slijed *er* ondje gdje je slog s glasom *r* naglašen ili kada se na njemu nalazi prednaglasna dužina: *xērš* 'raž', *xērjā* 'rđa', *xrjāvi* 'rđav', *xēržāti* 'rzati'. Proteza *h* postoji i u riječi *xobāt* 'obad'.

Na kraju riječi ne stoje zvučni šumnici i glas *v*: *mlāt* 'mlad', *grāt* 'grad', *zōp* 'zob', *snīēk* 'snijeg', *čērf*, *pūš* 'puž', *lēt* 'led', *Buōk* 'Bog', *zūp*, *lāš*, *nōš*, *kērf*, *zdrāf*, *ōfca*, *trgūōfci* 'trgovci'. Umjesto zvučnih šumnika javljaju se njihovi bezzvučni parnjaci, što vrijedi i za suglasnik *v*, koji se ponaša kao zvučni parnjak glasu *f*. Kada se te riječi sklanjaju, ispred krajnjih nastavaka opet dolaze zvučni suglasnici: GA *mlāduga*, G *snēga*, L *x kērvī*, I za *zūbēm*. Također

⁸ Dakako, to se odnosi na slučajeve kada se *ñ* nalazi na početku ili u sredini riječi.

zvučni suglasnici stoje unutar naglasne cjeline koju tvore prijedlog i imenska riječ, i to ako iza prijedloga koji završava zvučnim suglasnikom dolazi imenska riječ koja počinje zvučnim suglasnikom, primjerice: *pūōd mē, pod zēmlju, mēd nāmi, prēd būōlnicu*.

U ovome govoru postoji i nepalatalna afrikata *ʒ*, koja je zvučni parnjak bezvučne nepalatalne afrikate *c*, i to samo u polaznome slijedu *zg*: *biēzgā, bēzgūōvina, drūzgāti, mūzgāti, mōzga*, kao i palatalna afrikata *ʒ̣*. Taj suglasnik postoji samo kao samostalan, a ne u skupu: *mažarūōn, mēẓ̌a, ẓ̌āk, Maẓ̌ār*.

4.3.1. Zamjenjivanje suglasnika

Zamjenjivanje pojedinih suglasnika, a što se najčešće događa u suglasničkim skupovima, nalazimo u sljedećim slučajevima:

f < *hv*: *fāla, fāfīti* ‘hvaliti’, *fālēti* ‘nedostajati’

ft < *xt*: *nōfti* (u jednini *nōxet*)

gl < *dl*: *glāka* ‘dlaka’, *glāčē*

gn < *gn*: *gnūōj* ‘gnoj’, *gnīēzdē*

xč < *šč*: *xčīpāti* ‘štirati’, *brēxčēc* ‘briježić’, *pūxčāti, nīxči* ‘nitko’, *xčēre* ‘jučer’

xk < *-gək-, kək-*: *lēxki, mēxki* (*lēxək, mēxək*)

xn < *mn*: *xnūōgi* ‘mnogi’

xt ili *t* < *pt*: *xtica*, ali *tīč, tīčək*

k < *g* i *št* < *šč*: *kūščar* ‘gušter’

km < *tm*: *kmīca, kmīčnē*

kl < *tl*: *nākļē, nāklu, pōkļē* ‘poslije’, *mēkla, klāčiti, svēklē* ‘svjetlo’

mļ < *mn*: *Šēmļica*

n < *m*: *sēdndēsēt, ōsndēsēt, sēdensto, ōsensto, pāntim* (to se događa samo ispred pojedinih glasova, ali nikada na kraju riječi: *sēdēm, ōsēm*)

īm < *jm*: *sēñēm* ‘sajam’

r < *ž*: *mōrēte, mōrti* ‘možda’, *pomūōrī* ‘imp. pomozī’

št < *xt*: gl. pridjev radni m. r. *štēl* ‘htio’, *štēti, štēri* ‘koji’. Međutim postoji i mogućnost izgovora tih riječi kao *xtēl, xtēti*.

zl < *zn*: *zlamīenka* ‘madež’, *zazlamīēnčiti* ‘označiti’

ž < *dž*: *žēp, svēdōžba*.

4.3.2. Ispadanje suglasnika

Ispadanje suglasnika u suglasničkim skupovima uočava se u sljedećima primjerima:

$\dot{c} < k\dot{c}$: $\dot{c}\dot{i}$, $\dot{c}\dot{e}r$

$\dot{c} < \dot{c}j$: *Buōzi* ‘Božji’, *čoviēci* ‘čovječji’, *dīēci* ‘dječji’

$\dot{c} < p\dot{c}$: *čēla* ‘pčela’

$d < gd$: *dūo* ‘tko’, *dā* ‘kada’, *dē* ‘gdje’

$l < vl$: *lāsi*

$n < dn$: *L na jēnom*, *x tjēnu*, *slōbane* ‘slobodno’

$rh < rhn$: *vērhe* ‘vrhnje’

$s < sv$: *sāki*, *sī* ‘svi’, *sēposūt* ‘posvuda’

$sl < svl$: *slāčiti* ‘svlačiti’, *sīēci* ‘svući’ i glagolima koji su izvedeni od navedenih: *prēslāčiti*, *prēsīēci*

$sr < svr$: *srāp* ‘svrab’, *srbēti* ‘svrbjeti’

$\dot{s} < p\dot{s}$: *šēnīca*, *šēnīčni*

$tr < tvr$: ako je taj skup naglašen, ispred *r* dolazi popratni samoglasnik *e*: *čētērtēk* ‘četvrtak’, *čētērti*, *tērdi* ‘tvrđ’, komp. *tērdēši* ‘tvrđi’.

4.3.3. Još pokoje promjene

U prefigiranim oblicima glagola *iti* mogu se naći skupovi *jt*, *jd*: *dūōjti*, *prējti*, *nājti*, 1. l. jd. prez. *dūōjdem*, 3. l. mn. prez. *prējdeju*, *nājdēte*, *xojdīti*⁹.

U pojedinim je suglasničkim skupovima došlo do redukcije poluglasa u N i A jd. m. r.: *lānc* ‘lanac’, *zvūčk* ‘zviždaljka’, *tānc*. Za razliku od toga, u pojedinim stranim riječima (najčešće iz njemačkoga jezika) uočava se upravo razbijanje završnih suglasničkih skupova umetanjem bilo samoglasnika bilo čak cijeloga skupa: *krāflin*, *krāglin*, *kremenātlin*, *bicīklīn*, *štrūkeļ*, *žākeļ* ‘vreća’.

Nastavak *–in* stari je nastavak.

4.4. Podrijetlo suglasnika

Suglasnici potječu od odgovarajućih fonema ishodišnoga sustava. Kontinuant praslavenskoga *t’* izjednačio se sa starim *č* u *č*: *nuōč* ‘noć’, *vrēča*, *vrūči*,

---

⁹ Ovdje je riječ o glagolu koji je nastao od glagola *ići* i u prezentu se u njega pojavljuje skup *jd* (*xōjdim*, *xōjdime* i dr.). Vjerojatno je taj skup iz prezentskih oblika prešao i u infinitivni oblik toga glagola.

sviēčā ‘svijeća’, *nosēča*, *pēči*, *pľučā*. Praslavensko *d'* redovito je davalo *j*: *žējā* ‘žed’, *hērja* ‘rđa’, *sājē* ‘čađa’, *zagrajēni* ‘ograđen’, *mēja*¹⁰ ‘međa’, *brēja* ‘bređa’, gl. pridjev trpni *xkrājēn* ‘ukraden’, *pogājāti se* ‘pogađati se u značenju: cjenkati se’. U primjerima najčešće iz drugih sustava poput *mažarūon*, *měžā*, *žāk*, *Mažār*, zatim u stranim riječima kao u riječi *žězva* nalazimo *ž*. Međutim, u poznatome kajkavskom primjeru *žěp*, koja riječ je stranoga podrijetla kao i *žězva*, došlo je do zamjene suglasnika *ž* suglasnikom *ž*.

U sekundarnim skupovima *tbj* i *dbj* ima različitih reflektasa: ima potvrda i za reflekse *tj* i *dj smētje*, *prūtje*, *mladjē* ‘mlado granje’, kao što ima primjera poput *rožāk*.

Skupovi **stj*, **skj* dali su *šč*: *dvorīščē*, *kērščēni* ‘kršten’, *kūščar* ‘gušter’, *kľēščā* ‘kliješta’, *natiēščē*, ali je skup *šč* u govoru često zamijenjen skupom *xč* te je doista teško u pojedinim primjerima odrediti o kojemu je od dvaju spomenutih skupova riječ. U primjerima *brěxčēc* ‘briježić’, *pūxčati*, *xčipāti* ‘šti-pati’, *nīxci* ‘nitko’, *xčere* ‘jučer’, *kūoxčē* ‘kosti’, 3. l. jd. prez. *īxčē* jasno se uočava pojava skupa *xč*. Također vrijedi napomenuti da u pojedinim navedenim primjerima katkad dolazi do prijelaza *šč* / *xč* > *š*: *dvorīše*, *kľēša*.

Skup *stbj* također je dao različite reflekse: *ľistje* ‘lišće’, ali 1. jd. z *māšču*, s *kūošču*.

Ni skupovi **zdj*, **zgj* i **zdbj*, **zgbj* nisu dali jedinstvene rezultate. Navest ćemo primjere koji to potkrepljuju: *mōždani*, *drōžē*, *rūōžē* ‘granje od vinove loze’, G jd. *diežā* ‘kiše’, *grūojzdje*. Uočava se da skup *žž* u ovome govoru ne postoji, nego najčešće na njegovu mjestu stoji skup *žj*, u kojemu je došlo do ispadanja suglasnika *j*, pa glasi *ž*.

O podrijetlu suglasnika *l* već je bilo riječi u poglavlju o realizaciji suglasničkoga sustava. Naime osim suglasnika *l* koji je primarnoga postanja, primjerice u riječima *ključ*, *prijâteļ*, *ľudi*, postoji i sekundarno *l*. Ono je rezultat pojavljivanja epentetskoga *l* u sljedovima *mj*, *bj*, *pj*, *vj*: 1. l. jd. prez. *xrīplēm*, 3. l. mn. prez. *jēmļēju*, *zībļēju*, *grmūovļē*. Također se javlja u riječima koje su nastale sufiksom *-je* (*zēļē*, *vēšēļē*, *kūōļē*). O suglasniku *l* koji možemo naći ispred prednjih samoglasnika i samoglasnika *u* već je bilo prije riječi.

¹⁰ Praslavensko *d'* dalo je *j* u ovome slučaju samo kada imenica znači *zapušteni dio*, što *neobrađeno*, međutim u značenju *međa* imenica glasi *měžā*, što je posuđeno.

Literatura:

- BELIĆ, ALEKSANDAR 1960. *Osnovi istorije srpskohrvatskog jezika, I. Fonetika*. Beograd: Nolit.
- BROZOVIĆ, DALIBOR; JOSIP LISAC 1981. Začretje (OLA 29). U: *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih opšteslovenskim lingvističkim atlasom*. Sarajevo: Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, 315–323.
- CELINIĆ, ANITA 2002. Gornjosutlanski konsonantizam. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, knj. 28. Zagreb, 23–33.
- DAMJANOVIĆ, STJEPAN <et al.> 2004. *Mali staroslavensko-hrvatski rječnik*. Zagreb: Matica hrvatska.
- IVIĆ, PAVLE 1968. Procesi rasterećenja vokalskog sistema u kajkavskim govorima. *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, 11. Novi Sad, 57–69.
- IVŠIĆ, STJEPAN 1996. *Jezik Hrvata kajkavaca*, prir. J. Lisac. Zaporešić: Matica hrvatska – Ogranak Zaporešić.
- JEDVAJ, JOSIP 1956. Bednjanski govor. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, I. Zagreb, 279–330.
- JEMBRIH, ALOJZ; MIJO LONČARIĆ 1982–1983. Govor Gregurovca Veterničkoga. *Rasprave Zavoda za jezik Instituta za filologiju i folkloristiku*, knj. 8–9. Zagreb, 5–61.
- KAPOVIĆ, MATE 2003. Razvoj starih dugih samoglasa u hrvatskom i ostalim slavenskim jezicima. *Filologija: časopis Razreda za filološke znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, knj. 41. Zagreb, 51–82.
- LONČARIĆ, MIJO 1996. *Kajkavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.
- MATASOVIĆ, RANKO 2008. *Poredbenopovijesna gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Matica hrvatska.
- RAMOVŠ, FRAN 1995. *Kratka zgodovina slovenskega jezika*, I. Ljubljana (reprint).
- SKOK, PETAR 1971. (Knjiga prva), 1972. (Knjiga druga), 1973. (Knjiga treća). *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- ŠOJAT, ANTUN 1991. O govoru Krapine. *Kaj*, 24, br. 5–6. Zagreb, 21–29.
- ZEČEVIĆ, VESNA 1993. *Fonološke neutralizacije u kajkavskom vokalizmu*. Zagreb: Zavod za hrvatski jezik Hrvatskoga filološkog instituta.
- ZEČEVIĆ, VESNA 1994. Zlatarski govor u tipološkoj klasifikaciji kajkavskih govora bednjanskozagorskoga dijalekta. *Rasprave Zavoda za hrvatski jezik*, br. 20. Zagreb, 363–368.

Phonological Characteristics of Speech of Šemnica Gornja

Abstract

In this paper, after a short illustration of the geographical position of the village of Šemnica Gornja, the author will present the phonological characteristics of the village on the basis of his fieldwork and available literature. Accentuation will be described as well as the differences from basic kajkavian accentuation. The author will also present the characteristics of the vowel and consonant system.

Ključne riječi: Šemnica Gornja, govor, naglasni, samoglasnički i suglasnički sustav

Key words: Šemnica Gornja, speech, prosody, vocalism, consonantism

